

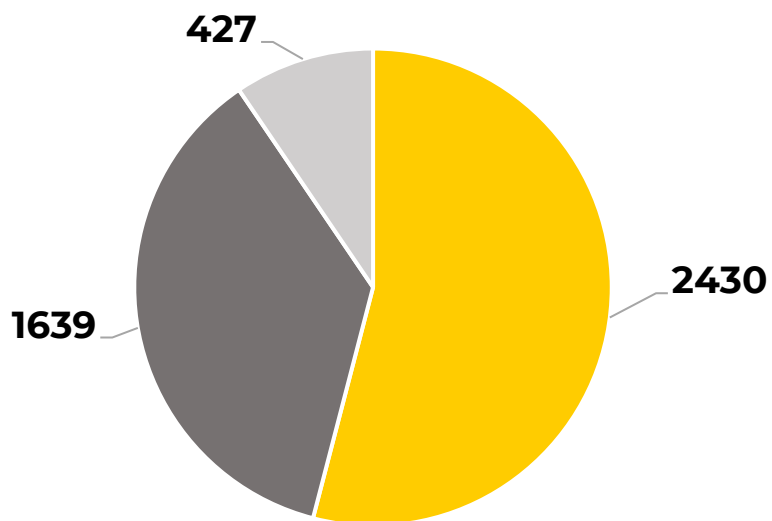
KRĀPŠANAS IEROBEŽOŠANA – DATI, LABĀ PRAKSE, RĪCĪBA

Mārcis Pelcis

FNA Krāpšanas ierobežošanas darba grupas vadītājs,
SEB bankas Drošības pārvaldes vadītājs

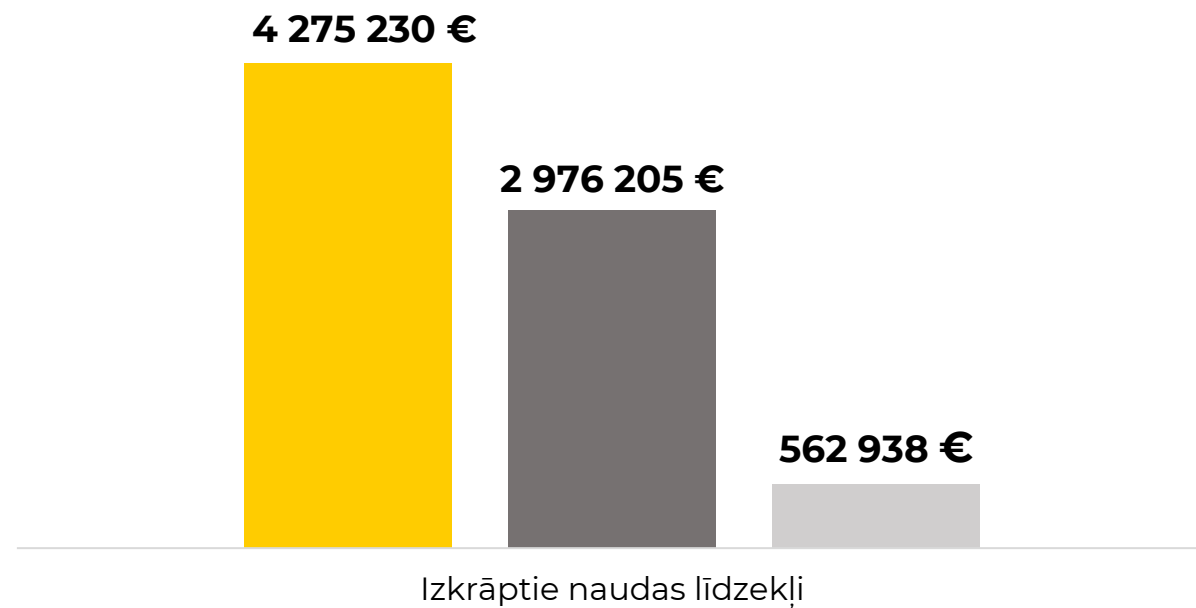
IZKRĀPTIE LĪDZEKĻI ASTOŅOS MĒNEŠOS

Īstenots 4496 gadījums

■ Telefonkrāpšana ■ Investīciju krāpšana ■ Citu veidu krāpšana

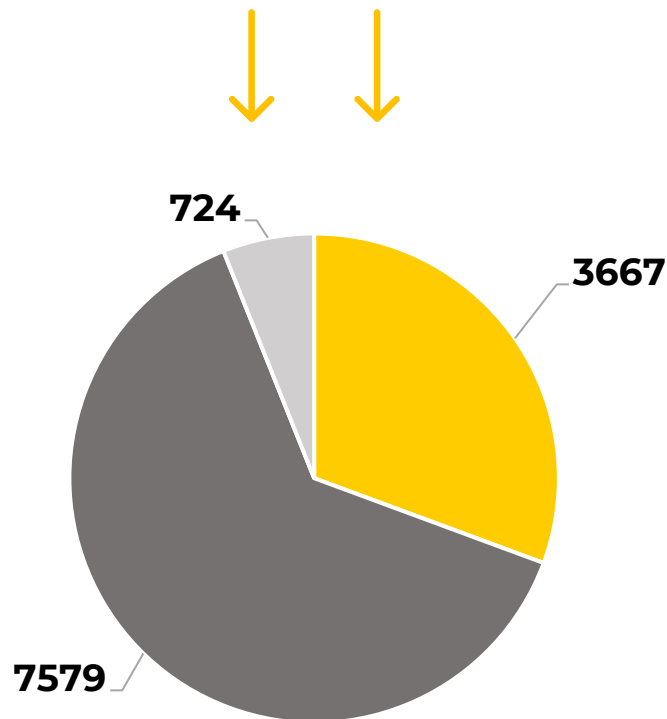
7 814 373€

■ Telefonkrāpšana ■ Investīciju krāpšana ■ Citu veidu krāpšana

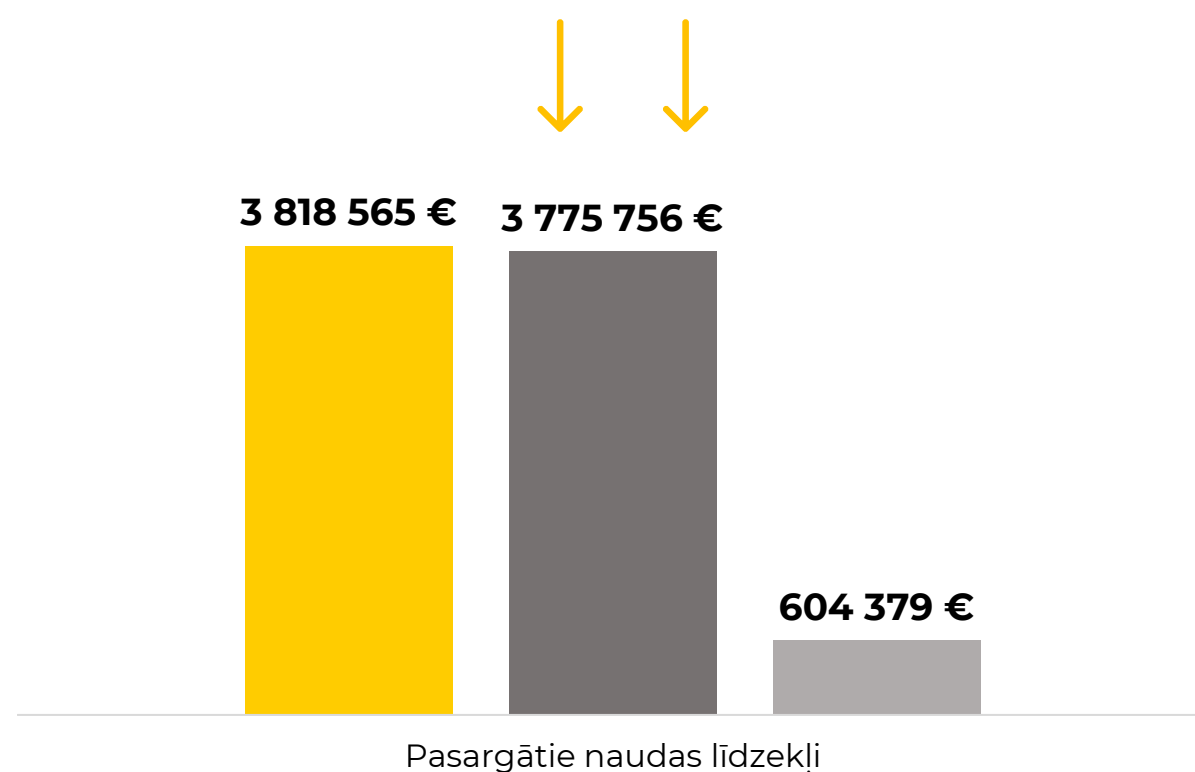
NOVĒRSTĀ KRĀPŠANA ASTOŅOS MĒNEŠOS

Novērsti 11 970 gadījumi

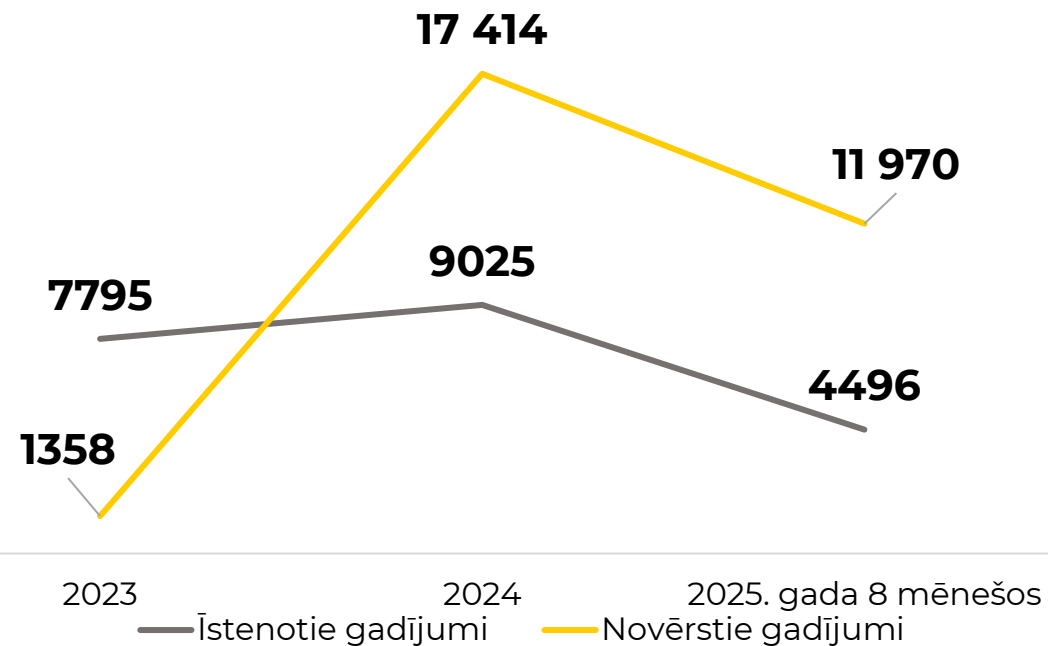
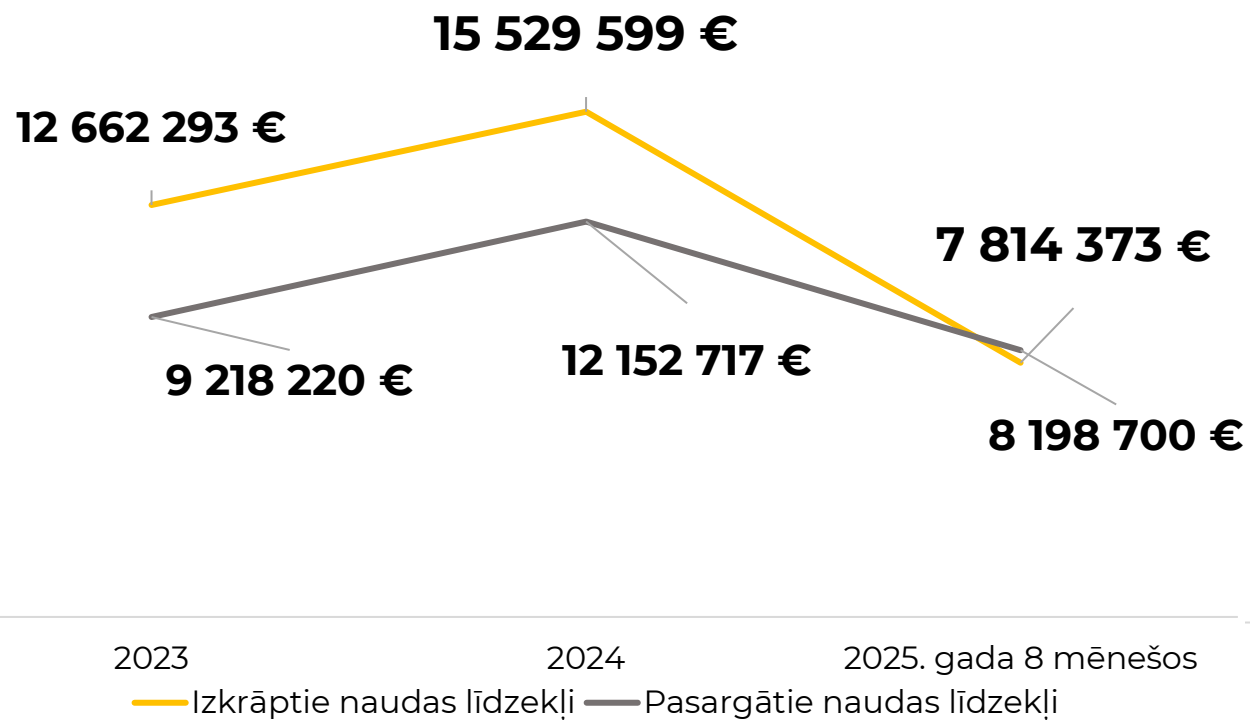
■ Telefonkrāpšana ■ Investīciju krāpšana ■ Citu veidu krāpšana

8 198 700€

■ Telefonkrāpšana ■ Investīciju krāpšana ■ Citu veidu krāpšana

TENDENCE

KO DARA FINANŠU NOZARE?

FNA KRĀPŠANAS IEROBEŽOŠANAS DARBA GRUPA

- **Piedalās** četras lielākās bankas Latvijā, Valsts policija, Latvijas Banka un Finanšu izlūkošanas dienests.
- Nozares **platforma ātrai koordinācijai**, kā arī **informācijas apmaiņai**.
- **Saziņas tīkls** starp Valsts policiju un bankām.
- Tiek izskatīta iespēja radīt **papildu sadarbības mehānismu** krāpšanas datu apstrādē.

IZAICINĀJUMI

- 9. oktobrī stājas spēkā **jaunas prasības zibmaksājumiem** (Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) 2024/886) par tūlītējiem kredīta pārvedumiem eiro.
- Izpilde: līdz **10 sekundēm** (nauda ir saņēmeja kontā).
- Lai, arī pašlaik pastāv vairāku maksājuma apturēšanas iespēju, tās joprojām ir ierobežotas, un maksājumu **atsaukšana** galvenokārt ir iespējama **tikai ar saņēmēja piekrišanu**.
- **PSR** un **PSD3** regulas ieviešana.
- Bankas **varētu darīt vairāk, ja būtu plašāki juridiski risinājumi**, piemēram, regulējums par naudas atgriešana iespējām.

IZAICINĀJUMI

- **Saņēmēja vārda un IBAN atbilstības pārbaude** (*Verification of Payee*) pirms katra maksājuma arī starpbankām (līdz šim parasti tikai vienas bankas ietvaros tas tika pārbaudīts visiem starpbanku maksājumiem pēc saņēmēja bankas ieskatiem pirms ieskaitīšanas saņēmēja kontā).
- Zibmaksājumu **limitus nosaka katrs klients pats**. Banka **var sniegt iespēju noklusējuma limitiem**, bet lēmumu pieņem klients.
- Krāpnieki regulāri **meklē jaunas metodes**, pielāgojoties aktualitātēm sabiedrībā, cenšoties arī apiet bankas vai meklējot starpniekus.

SAŅĒMĒJA VĀRDA UN IBAN ATBILSTĪBAS PĀRBAUDES SCENĀRIJI

Sakrīt pilnībā

Sakrīt daļēji

Nesakrīt

Nav iespējama tehnisku iemeslu dēļ

(piem., īslaicīgi incidenti, saņēmēja maksājumu iestāde nav sasniedzama u. tml.)

Visos gadījumos:

- Maksātāja **bankas pienākums ir informēt** klientu par saņēmēju pārbaudes statusu un ieteicamo rīcību.
- Maksātāja **bankai NAV tiesību maksājumu neizpildīt**, ja klients turpina maksājuma veikšanu (klients uzņemas atbildību).

VEIKSMĪGIE PIEMĒRI

- **Nīderlande “Check the reviews before you order”** – Patērētāju un tirgus iestādes, Eiropas Patērētāju centra, *Fraudehelpdesk*, Nīderlandes Patērētāju biedrības kampaņa; organizētas 2023. un 2024. gada novembrī.
- Aicina cilvēkus pārdomāt, pirms iegādājas preces vai pakalpojumus no nepazīstamām interneta vietnēm.
- Aktualizē jautājumu pirmssvētku periodā, kad iepirkšanās internetā ir īpaši aktuāla.
- **Kampaņas platformas:** TV, radio, sociālie mediji, vides reklāmas, plašsaziņas līdzekļi.
- **Rezultāts:** samazinājies sūdzību skaits par pirkumiem internetā svētku sezonā.

VEIKSMĪGIE PIEMĒRI

- **Dānija – “Sikker bank – sammen”** – Dānijas banku nozares kopīgais projekts, kuru organizēja *Finans Danmark*; uzsākts 2024. gada februārī, turpinās arī 2025. gadā.
- **Mērķis** – izglītēt sabiedrību un palīdzēt banku klientiem droši orientēties digitālajā vidē, aicinot uz pārdomātu, nevis emocionālu rīcību.
- **Kampanžas platforma** – TV, prese, sociālie mediji, LED ekrāni sporta hallēs.

VEIKSMĪGIE PIEMĒRI

- **Latvija: “Izklausās aizdomīgi? – Met nost!”** – FNA un Mastercard organizētā kampaņa; īstenota 2024. gada jūlijā.
- **Mērķis** – palīdzēt iedzīvotājiem, īpaši senioriem, atpazīt telefonkrāpšanu, aicinot vienkārši nomest klausuli, ja kaut kas šķiet aizdomīgs.
- **Kampaņas platforma:** TV, radio, vides reklāmas, sociālie mediji, sarunu festivāls LAMPA, WEB reklāmas, senioru biedrības, pansionāti.
- **Rezultāti** – izplatīti 14 tūkst. informatīvu materiālu, vairāk nekā 2 milj. tiešo ekspozīciju, izmantojot dažādus kanālus.

Avots: FNA tīmekļvietne

VEIKSMĪGI PIEMĒRI

- Bez maksas rīks individuālu lietotāju un organizāciju pasargāšanai no kiberapdraudējumiem – DNS uguns mūris.
- Latvijā ir īstenotas veiksmīgas izglītojošas kampaņas valsts mērogā gan banku, gan valsts institūciju, kā arī telekomunikāciju operatoru lokā.
- Vairāki telekomunikāciju operatori ieviesuši risinājumus, kas ierobežo potenciālus krāpšanas mehānismus, sava tīkla ietvaros.
- Vairāki telekomunikāciju operatori aktīvi iestājas par nepieciešamajām izmaiņām regulējumos, kas paplašinātu krāpšanas ierobežošanas iespējas.

TELEKOMUNIKĀCIJU OPERATORI – AIZSARGI

- **Operatoriem** jānosaka **pienākums bloķēt zvanus no ārvalstu operatoriem**, kuri nelikumīgi izmanto Latvijas numerācijas plāna numurus.
- Bloķēt zvanus no numuriem, **kuru lietošanai nav izsniegta** regulatora atļauja.
- Bloķēt **viesabonēšanas zvanus** no lietotājiem, **kuri fiziski neatrodas ārpus Latvijas** vai **neizmanto viesabonēšanas pakalpojumus**.
- Pirms bloķēšanas **operatoriem ir tiesības īslaicīgi aizkavēt zvanu** vai atskaņot brīdinājuma ziņojumu.

TELEKOMUNIKĀCIJU OPERATORI – AIZSARGI

NEPIECIEŠAMS PILNVEIDOT ESOŠO REGULĒJUMU!

- **Kopš 2024. gada Lietuvā ir spēkā regulējums, kas paredz operatoriem tiesības pārbaudīt, vai SMS satur saiti uz kādu, iespējams, kaitīgu, interneta resursu.**
- 2025. gada 8. aprīlī Lietuvas Republikas Sakaru regulēšanas dienests **pieņēma arī grozījumus noteikumos par tīkla savienojumu un piekļuves sniegšanu**, kas paredz virkni drošības pasākumu.

TELEKOMUNIKĀCIJA: KO RĀDA EIROPA?

- **Kopš 2024. gada** piecās valstīs – **Beļģijā, Čehijā, Īrijā, Maltā un Zviedrijā** – mobilie operatori ar tiesību aktos noteiktiem pienākumiem **bloķē ienākošos starptautiskos zvanus ar nacionālu (vietējo) CLI***
- **Zviedrija** (no 2025. gada marta): operatoriem jābloķē **ienākošie starptautiskie mobilie zvani ar vietējo (nacionālo) CLI.**
- **Spānija** (2025. gada februārī): pieņemts regulējums, kas aizliedz krāpniecisku CLI izmantošanu gan zvaniem, gan SMS; **visi** operatori (fiksētie un mobilie) tagad **obligāti bloķē** zvanus un SMS ar neatļautu CLI vai ar starptautisku izcelsmi, bet ar Spānijas CLI.

*CLI ir tehnisks termins telekomunikācijā, kas apzīmē to numuru, kas tiek nosūtīts kopā ar zvanu, lai adresāts redzētu, no kā tiek zvanīts.

REĀLĀ AINA

- **Par krāpnieka upuri var kļūt jebkurš.**
- Finanšu pratības indeksa rezultāts ir 12.2 punkti jeb 61 % no maksimālā iespējamā rezultāta.
- Iedzīvotāju digitālā finanšu pratība novērtēta ar 4.6 punktiem 10 punktu skalā.
- Finanšu zināšanas septiņu gadu laikā ir pazeminājušās, vājākās zināšanas ir 18–19 gadu veciem jauniešiem un iedzīvotājiem ar zemāku izglītības līmeni.

NEPIECIEŠAMIE IEGULDĪJUMI

- **Kritiskā domāšana.**
- Uzticība politiķiem, institūcijām un finanšu sektoram.
- Drosme ziņot par likumpārkāpumiem vai aizskārumu.

KRĀPŠANAS IEROBEŽOŠANA – DATI, LABĀ PRAKSE, RĪCĪBA

Mārcis Pelcis

FNA Krāpšanas ierobežošanas darba grupas vadītājs,
SEB bankas Drošības pārvaldes vadītājs